

Рецензия

**на дисертационния труд за присъждане на
образователната и научна степен „доктор по психология”
професионално направление 3.2. „Психология“
на тема „Джендърни аспекти на мотивационната готовност за учебна
дейност”**

Докторант: Лилия Иванова Ботева-Каракулева, ВСУ „Черноризец Храбър”, Катедра „Психология”

Рецензент: доц. д-р Ваня Господинова Христова, съгласно Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 971/ 12.09.2017 г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд на Лилия Ботева обхваща проблематика, която е изследвана във времевата перспектива на миналото, настоящето, и със сигурност ще привлича интереса и на бъдещите специалисти в областта на психологията, социологията и другите хуманитарни и обществени науки. Това е така поради няколко обстоятелства: първо преходът от предучилищна към начална училищна възраст играе съществена роля в живота на всяко дете, тъй като се променят социалното обкръжение, водещият тип дейност, както и новите задължения и отговорности с които трябва да се справят първокласниците. Освен това, предучилищната възраст е период и на интензивно развитие и усъвършенстване на социалните умения на детето, като през него активно се усвояват джендърните схеми на взаимодействие, обусловени от пола и социокултурните норми и стереотипи в който то пребивава.

Повечето съвременни изследователи приемат, че съществува връзка между джендърните специфики на 6-7 годишните деца и мотивацията им за учебна дейност. Такъв подход приема и Лилия Ботева, която си поставя за цел да установи дали и в каква степен ключови джендърни специфики на 6-7 годишните деца рефлектират върху мотивацията за учебна дейност при тях. За постигането на тази цел са формулирани и съответните задачи.

Дисертационният труд е представен в обем от 162 страници, като съдържанието е структурирано в увод, три глави и заключение. Цитирани са 170 източника, от които на кирилица – 130, 40 на латиница.

Източниците са използвани коректно с прецизно оформени позовавания. Включени са девет приложения, в осем от тях е представен основният изследователски инструментариум, последното съдържа данни за експерименталната група в проведеното емпирично изследване.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертацията е логически изградена и подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем, на проверката на поставената изследователска хипотеза и произтичащите от нея изследователски въпроси.

В **увода** е представена аргументацията за избора на изследователската проблематика, както и теоретичната и практическа значимост на джендърните аспекти и мотивационната готовност за учебна дейност при деца от предучилищна възраст. Дефинирани са необходимите за дисертационното изследване параметри, а именно обект и предмет на изследване, основната цел на дисертационния труд и поставените за решаване задачи, ограничения и методи на изследване.

Първата глава е теоретична и акцентира върху част от основните конструктори на изследването. Първият параграф е посветен на научните аспекти на мотивацията за учебна дейност. Прави много добро впечатление логическата структура на изложението, при което последователно е направен ретроспективен анализ на проблема за формирането на мотивационната готовност за училище. След това, акцента е поставен върху първите и последващи стъпки в конструирането на тестовете за диагностика на училищната готовност. Накрая се разглежда проблемът за подготовката на децата за училище в различните държави, съобразно характера на образователните системи във всяка една от тях, и в частност неговото разрешаване в Р България.

Във втория параграф са разгледани основните теоретични подходи на мотивационната готовност за учебна дейност. Направеният анализ на класическите и съвременни подходи разкрива съществени страни на този базов конструктор, което позволява да се открият важни негови аспекти – съществени за модела на дисертационното изследване.

Последната трета част на тази глава е посветена на възрастовите особености на 6-7 годишните деца, и формирането на мотивационната им готовност за училище.

Теоретичният анализ завършва с открояване на основни изводи. Цялостното му представяне е добре структурирано и балансирано, като са разкрити съществени аспекти на изследваната проблематика, което от своя страна е солидна база за емпиричното изследване.

Втора глава също е теоретична и включва четири параграфа, в които са представени психологическите характеристики на училищната готовност и нейните видове. Описани са и джендърните специфики в социализацията на изследваната съвкупност от деца и тяхното влияние върху мотивационната им готовност за училище. Накрая са разгледани

предизвикателствата пред които са изправени българските училища при формирането на мотивационната готовност за учебна дейност на децата въз основа на джендърно балансиран модел на взаимодействие.

Трета глава е посветена на методологията и методиката на емпиричното изследване. Прецизно са формулирани целта, задачите, обекта и предмета на изследването, формулирани са хипотезите и ограниченията на дисертационното изследване. Извадката на изследваните лица (84 деца на възраст 6-7 години) е описана в табличен вид. За събирането на необходимата информация за провеждане на емпиричното изследване са използвани три методики – Анкета за оценка нивото на училищна мотивация, Тест „Мотивационна стълбица” и „Беседа за училище”, които са подходящи за целта на изследването. Представени са в табличен вид резултатите от проведеното изследване, като са анализирани взаимовръзките и влиянията на измерваните конструкти.

Емпиричното изследване е планирано и проведено в съответствие с изискванията на дисертационния труд, анализите разкриват сериозната теоретична и методологическа подготовка на докторантката, а направените изводи обогатяват теорията и имат практико-проложна значимост.

Заслужава да се отбележи и открие разработването на авторова методика за повишаване на мотивационната готовност за учебна дейност при отчитане на джендърните аспекти на развитие на 6-7 годишните деца.

В **заключението** е направено обобщение на получените резултати от дисертационното изследване. Направените изводи следват от текста, логични са и са пряко обвързани с конкретната проблематика.

III. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът към дисертационния труд вярно и точно отразява дисертационния труд, а публикациите по него са достатъчни и включват съществени страни от работата на докторанта.

Авторското участие в получаването на **приносите** в дисертационния труд са адекватно отразени:

- За първи път у нас се проучва влиянието на джендърните характеристики на 6-7-годишните деца при формирането на мотивационна готовност за учебна дейност.
- За първи път е разработен модел на системен джендърен подход за формиране мотивационна готовност на 6-7-годишните деца за учебна дейност.
- Моделът ясно откроява потребността от създаване на система от методи, съобразени с джендърните специфики на децата, чрез които външните фактори да стимулират повишаването на мотивационната готовност за учебна дейност.
- Доказано е влиянието на спецификата на външните фактори върху субективната значимост на джендърните аспекти на мотивационната готовност за учебна дейност.
- Направена е систематизация на основните изследователски перспективи, теории и детерминанти на конструкта джендър и влиянието му върху мотивационната готовност за учебна дейност.
- В емпиричното изследване е установена за първи път зависимостта на пола на децата при мотивацията за учебна дейност.
- Доказана е и необходимостта от акцентирание върху джендърните аспекти в развитието на когнитивните, перцептивните и логическите умения на децата.

IV. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ:

По същностните страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. Считам, че работата трябва да бъде публикувана в нейния цялостен вариант. По този начин ще бъде запълнена една ниша не само в образователната система, но и в познанията на голяма част от специалистите работещи с деца и семейства, както и на самите родители по отношение на един от най-възловите и критични моменти в развитието на децата, а именно предучилищната възраст.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд на Лилия Иванова Ботева-Каракулева има характер на самостоятелно научно изследване. С него автора разкрива своите задълбочени теоретични познания и умения за провеждане и интерпретиране на емпирични изследвания. Дисертацията съдържа приноси както в теоретичен, така и практико-приложен аспект.

Въз основа на изложеното по-горе, предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Лилия Иванова Ботева-Каракулева по „Педагогическа и възрастова психология“ в професионално направление 3.2. „Психология“.

Гр. Варна
28.09.2017 г.

Рецензент:
(доц. д-р Ваня Христова)